

Jadranka Tuš,
prof. soc. ped.
Statistični
urad RS

SE ODRASLI LAHKO NEHAMO IZOBRAŽEVATI?

Vključevanje Slovencev v izobraževanje in primerjava z Evropo

POVZETEK

Vseživljenjsko učenje je že nekaj časa aktualna tema – pri nas, v preostali Evropi in tudi drugje po svetu. Učiti se začnemo takoj po rojstvu. Hodimo v šolo, si pridobimo poklic in ga začnemo opravljati. Na tej točki, bi nekoč lahko rekli, se lahko nehamo učiti. Nekoč smo poklice, ki smo si ga pridobili, celo življenje opravljali na enak način. Danes ni več tako. Znanje hitro zastareva in če želimo ostati konkurenčni na trgu dela, moramo svoje znanje ves čas obnavljati in dopolnjevati. Podatkov o tem, koliko smo se ljudje v svoji aktivni dobi še pripravljene učiti, je zelo malo. Nekaj odgovorov je dala Anketa o funkcionalni nepismenosti v 90. letih, ena prvih mednarodnih raziskav o tem je Ad hoc modul o vseživljenjskem učenju.

Koliko smo se pripravljene učiti za potrebe dela, ki ga opravljamo? Koliko za svojo lastno osebnostno rast? Smo za to znanje pripravljene tudi plačati ali se učimo le, če nam to plača kdo drug? Smo se pripravljene učiti med prostim časom ali samo med delovnim časom? Kako naši delodajalci cenijo znanje, koliko so zanj pripravljene plačati in koliko delovnih ur v ta namen žrtvovati? Nas vedno bolj pereča brezposelnost vzpodbuja k učenju? In končno – zakaj se že tako zgodaj nismo več pripravljene učiti?

Ključne besede: *učenje odraslih, vključenost v izobraževanje, razlogi za izobraževanje, vseživljenjsko izobraževanje*

Vseživljenjsko učenje ni nov pojem, saj se pojavlja v političnih debatah že vrsto let in pomeni vse učenje »od zibelke do groba«, od najzgodnejših let do odrasle dobe in tudi v tretjem življenjskem obdobju. Temeljilo naj ne bi samo na ohranjanju in izpopolnjevanju znanja, ki smo si ga pridobili za opravljanje poklica, temveč gre za vzdrževanje in nadgradnjo vseh človekovih sposobnosti, interesov in spoznanj skozi vse življenje.

Gre za pripravljenost učiti se tudi potem, ko smo si že pridobili določen poklic, končali šolanje, se zaposlili. Če je bilo nekoč do-

volj, da se je nekdo izučil poklica in ga je na enak način opravljal celo življenje, danes ni več tako. Znanje hitro zastareva in če hočemo ostati konkurenčni na trgu dela, si moramo vedno znova pridobivati nova znanja, vedno znova se moramo učiti. O tem, koliko se po končanem šolanju in študiju še učimo, imamo zelo malo podatkov.

Na Statističnem uradu Republike Slovenije zbiramo v okviru statistik izobraževanja tudi podatke o nadaljnjem izobraževanju odraslih in odraščajočih, ki pa nam zelo malo povedo o udeležencih izobraževanja. Podatki so

zbrani na ravni institucij, ki to izobraževanje izvajajo in te podatkov o svojih udeležencih v veliko primerih sploh nimajo. Včasih je o udeležencih težko dobiti že tako osnoven podatek, kot je njihova starost, po poklicu, izobrazbi in delovnem statusu pa organizatorji izobraževanja udeležencev v skladu z zakonom o varstvu osebnih podatkov niti nimajo pravice spraševati.

S tem problemom pa se ne ubadamo samo pri nas, temveč tudi v ostalih evropskih državah. *Ad hoc modul o vseživljenjskem učenju* je tako ena prvih mednarodnih raziskav, ki naj bi dala mednarodno primerljive podatke s tega področja.

POTEK RAZISKAVE

Zbiranje podatkov je potekalo v okviru rednega izvajanja Ankete o delovni sili (ADS).

Anketa o delovni sili je najboljše uradno anketiranje gospodinjstev v Sloveniji. Iz te ankete pridobimo podatke o stanju in spremembah na slovenskem trgu dela – o velikosti, strukturi in značilnostih aktivnega in neaktivnega prebivalstva Slovenije.

ADS izvajamo skladno z navodili Mednarodne organizacije za delo (ILO), sprejetimi na 13. konferenci statistikov dela, in skladno z zahtevami Statističnega urada Evropskih skupnosti (Eurostata), ki se nanašajo na usklajeno anketo o delovni sili Evropske unije. To nam omogoča primerljivost z drugimi državami, ki izvajajo take ankete, in hkrati časovno primerljivost podatkov s predhodnimi leti.

ADS zajema vzorec stalnega prebivalstva, to je oseb, ki imajo prebivališče na ozemlju Republike Slovenije, in sicer tisti del prebivalstva, ki živi v individualnih gospodinjstvih. Podatki so vzeti iz Centralnega registra prebivalstva (CRP).

ADS vsebuje tudi sklop vprašanj, nanašajočih se na doseženo stopnjo in področje izobrazbe, na vključenost v izobraževanje za pridobitev izobrazbe in vključenost v nadaljnje

izobraževanje. V drugem trimesečju 2003 se je hkrati z Anketo o delovni sili izvajal še priložnostni modul o vseživljenjskem učenju, z razširjenim sklopom vprašanj o izobraževanju.

Dodana vprašanja so se nanašala na obdobje zadnjih 12 mesecev, medtem ko so se vprašanja v rednem delu vprašalnika nanašala na obdobje zadnjih štirih tednov. Dodana so bila vprašanja o vključenosti v drugo, tretjo ali četrto učno aktivnost v okviru nadaljnjega izobraževanja in sklop vprašanj o priložnostnem učenju.

Enota opazovanja so bili posamezniki, ki pretežno živijo v izbranem gospodinjstvu. Gospodinjstvo je definirano kot vsaka (družinska ali druga) skupnost oseb, ki skupaj stanujejo in skupaj porabljajo svoje dohodke za poravnavanje osnovnih življenjskih potreb (stanovanje, hrana in drugo). V anketi so bili upoštevani tudi trenutno odsotni člani gospodinjstva brez drugega stalnega ali začasnega bivališča

in dijaki srednjih šol, ki živijo v dijaških domovih. Upoštevani niso bili posamezniki, ki živijo v institucijah (vojaki, bolniki, zaporniki ipd.) več kot šest mesecev, študenti, ki med študijem ne živijo doma,

in posamezniki, ki stalno ali začasno živijo v tujini. V anketo je bilo vključeno samo tisto prebivalstvo, ki živi v individualnih gospodinjstvih. Vir za število prebivalstva je bil Centralni register prebivalstva (CRP). Od leta 1995 velja nova statistična definicija prebivalstva, ki je od takrat upoštevana tudi v anketi. Osebe delimo na delovno aktivne, brezposelne ali neaktivne glede na njihovo aktivnost v tednu pred anketiranjem (od ponedeljka do nedelje).

Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje) pred anketiranjem opravile kakršnokoli delo

Vseživljenjsko učenje so poznali že naši dedki in babice – rekli so mu »učenje od zibelke do groba«.

Delovno sposobno prebivalstvo so vse osebe, stare 15 let in več.

za plačilo (denarno ali nedenarno), dobiček ali za družinsko blaginjo, vse tiste zaposlene ali samozaposlene osebe, ki jih v zadnjem tednu pred anketiranjem ni bilo na delo, in zaposlene osebe, ki so začasni ali trajni presežki, in sicer do prenehanja delovnega razmerja, ter osebe na porodniškem dopustu in pomagajoči družinski člani.

Brezposelne osebe so tiste, ki v zadnjem tednu pred anketiranjem niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo), vendar aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se zglasile na zavodu za zaposlovanje, poslale so prošnjo za zaposlitev ipd.) in so takoj (v naslednjih dveh tednih) pripravljene sprejeti delo. Med brezposelne osebe štejemo tudi tiste, ki so že našle delo, vendar ga bodo začele opravljati po anketiranju.

Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivni prebivalci in brezposelne osebe skupaj. Neaktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo, in brezposelne osebe.

V raziskavi smo formalno in neformalno izobraževanje opredelili takole:

Formalno izobraževanje ali izobraževanje za pridobitev izobrazbe so izobraževalni programi, s katerimi si mladina ali odrasli, redno ali ob delu, pridobijo višjo stopnjo izobrazbe.

Dopolnilno izobraževanje so programi za zviševanje splošnoizobraževalne in kulturne ravni prebivalstva, funkcionalno opismenjevanje, izpopolnjevanje znanja za delo in poklic, za izobraževanje in usposabljanje

brezposelnih, izobraževanje za demokracijo, učenje tujih jezikov itd.

Izobraževalni programi so lahko namenjeni vsem občanom ali pa le določenemu krogu občanov, npr. zaposlenim osebam v določenem podjetju, brezposelnim osebam, članom društev, združenj, skupnosti itd., upokojenecem v tretjem življenjskem obdobju, študentom, otrokom s posebnimi potrebami, predšolskim otrokom itd.

Glede na namen ločimo programe dopolnilnega izobraževanja na programe **usposabljanja in izpopolnjevanja za delo ter splošnega izobraževanja**.

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja za delo so izobraževalni programi za potrebe poklicnega dela v različnih panogah ali področjih. Omogočajo usposabljanje za opravljanje določenega dela ali poklica oziroma izboljšujejo in poglobljajo znanje za opravljanje dela v svoji stroki ali poklicu. Obsegajo programe za manj zahtevna dela pa vse do programov iz menedžmenta, pedagogike, računovodstva in tudi usposabljanja po zakonskih predpisih, npr. pomožna dela v gradbeništvu, upravljanje gradbene mehanizacije, brušenje orodij in rezil, šivanje v industriji, vodenje poslovnih knjig, menedžment v zaposlovanju, izobraževanje učiteljev, higienski minimum, varstvo pri delu, varstvo pred požarom itd.

Programi splošnega izobraževanja so programi za splošne potrebe in prosti čas, ki se jih občani udeležujejo zaradi svojega osebnega in družinskega interesa ali pa družbenega in političnega delovanja. Obsegajo programe za šivanje in krojenje, dietno prehrano, avto-

Anketa o delovni sili 2003 je rotirajoča panelna anketa, izvajamo jo nepretrgano skozi celotno leto. Vsako gospodinjstvo je anketirano petkrat, po rotacijskem modelu 3-1-2 (gospodinjstva so anketirana tri zaporedna četrletja, potem so eno četrletje izključena, nato pa so v anketo vključena še v preostalih dveh četrletjih). Panelni del obsega štiri petine celotnega vzorca, vključuje pa gospodinjstva, ki so bila v anketo prvič vključena v prvem, drugem in tretjem četrletju leta 2002 ter v prvem četrletju leta 2003. Gospodinjstva, ki so bila v anketo prvič vključena v drugem četrletju leta 2003, pa sestavljajo novi del vzorca.

geni trening, uporabo zdravilnih zelišč, programe študijskih krožkov, bontona, komunikacije, kulture in tudi programe državljanske vzgoje (demokracijo), sindikalnega dela, računalništva, ekologije itd.

Najpogostejše oblike so tečaj, seminar, predavanje, krožek, študijski krožek ali strokovno posvetovanje.

Rezultati Ankete o delovni sili so ocene, ki temeljijo na verjetnostnem vzorcu in so kot take podvržene vzorčnim napakam.

Vzorčni načrt je stratificiran, enostaven, slučajan. V panelnem delu je bilo v anketo vključenih 5652 gospodinjstev, v novem delu pa 1962 gospodinjstev. Stratumska razmestitev je bila sorazmerna glede na populacijsko razdelitev po statističnih regijah in tipu naselja. Zbrani podatki so bili uravnoteženi zaradi neenake verjetnosti izbora gospodinjstev, manjkajočih odgovorov (neodgovorov) ter poststra-

tificirani po statističnih regijah (12 skupin), starostnih skupinah (8 skupin) in spolu.

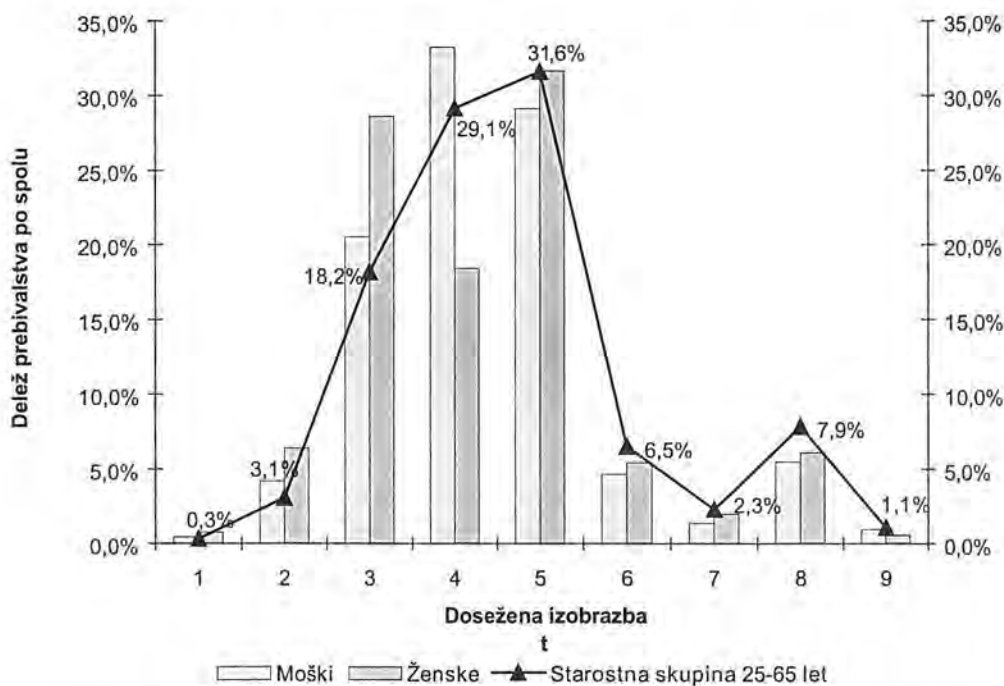
Celotna stopnja neodgovorjenih je znašala 13,6 odstotka, stopnja zavračanja pa je znašala 8,8 odstotka. Stopnja neodgovorjenih v novem delu vzorca je znašala 18,2 odstotka, stopnja zavračanja pa 11,2 odstotka. V panelnem delu sta bili stopnji 12 oz. 8 odstotkov, v telefonskem anketiranju pa 12,4 odstotka oz. 8,4 odstotka ter pri osebni anketiranju v panelnem delu 5,5 oz. 1,7 odstotka.

KOLIKO SE ODRASLI IZOBRAŽUJEJO IN KAJ POSPEŠUJE VKLJUČEVANJE ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE?

Vprašanja, razdeljena v pet tematskih sklopov, so vsebovala vprašanja o doseženi izobrazbi, o vključenosti v izobraževanje za pridobitev izobrazbe in vključenosti v dodatno izobra-

Slika 1: Izobrazbena struktura prebivalcev Slovenije, starih 15 let in več, ter izobrazbena struktura starostnega razreda 25–65 let.

ževanje, o neformalnem izobraževanju ter o tem, zakaj se nismo izobraževali.

Prvi sklop vprašanj se je nanašal na izobrazbeno strukturo prebivalstva, ki jo za drugo četrtletje leta 2003 prikazuje slika 1.

Še vedno je 0,6 odstotka prebivalcev brez vsake izobrazbe (1), 6,3 odstotka prebivalcev pa ima nepopolno osnovnošolsko izobrazbo. Ta podatek je v resnici nekoliko nižji, saj je v njem zajetih preko sedem tisoč

otrok, ki so bili ob anketiranju že stari 15 let in so bili še v osnovni šoli (2). 24,7 odstotka prebivalcev ima končano osnovno šolo (3).

25,6 odstotka prebivalcev ima končano nižjo ali srednjo poklicno šolo (4), 30,4 odstotka prebivalcev ima končano srednjo splošno ali strokovno izobrazbo (5).

Le 6,8 odstotka prebivalcev ima končano višješolsko ali visoko strokovno izobrazbo

(6,7) in le 6,6 odstotka prebivalcev ima visoko, univerzitetno ali podiplomsko izobrazbo (8,9).

Posebej je prikazana starostna skupina 25–65 let, v kateri je situacija malo boljša, saj je delež prebivalcev brez vsake izobrazbe polovico nižji, višji pa je delež prebivalcev s terciarno izobrazbo.

IZOBRAZBENA STRUKTURA SLOVENIJE V PRIMERJAVI Z EVROPO

Kam nas to uvršča v Evropi? Ne prav visoko, če gledamo prebivalstvo z doseženo terciarno izobrazbo. Med leta 2004 novosprejetimi članicami Evropske unije so za nami Madžarska, Poljska, Češka in Slovaška, medtem ko so Litva, Ciper in Estonija pri samem vrhu.

V izobraževanje za pridobitev izobrazbe je bilo vključenih 77 odstotka prebivalcev sta-

24,7 odstotka Slovencev ima končano le osnovno šolo.

rostne skupine 15–24 let, torej v starosti, ko je večina dijakov in študentov vpisanih v redne šolske programe, zato je bil tak rezultat pričakovan. Številka je nekoliko višja, ker so zajeti tudi tisti, ki so v zadnjih 12 mesecih pred anketiranjem še bili vpisani v programe za pridobitev izobrazbe, a so šolanje medtem že zaključili. V Evropi nas to uvršča v zgornjo tretjino, pred nami sta med novo pridruženimi državami le Poljska in Litva.

Vključenost v dopolnilno izobraževanje je najpomembnejši in hkrati tudi najboljše del izobraževanja, ki smo ga spremljali v raziskavi. Spremljali smo vključenost ljudi v štiri ali več izobraževalnih programov, za prve tri izobraževalne programe smo spremljali še naslednje lastnosti: število ur, razlog za vključitev, vsebino učnih programov, ali je izobraževanje potekalo med delovnim časom ali izven delovnega časa in kdo je finančno podprl udeležbo v izobraževanju.

V dopolnilno izobraževanje je bilo vključenih 19,3 odstotka prebivalstva, starega 15 let in več. 82 odstotkov se jih je udeležilo enega programa, 13 odstotkov dveh, 3 odstotki vseh udeležencev so se izobraževali v treh in le dva odstotka v štirih oz. več izobraževalnih programih.

Že pri sami pripravi in testiranju vprašalnika se je izkazalo, da je obdobje 12 mesecev zelo dolga doba, ko se je potrebno spomniti, kaj vse smo v tem času počeli in kaj od tega sodi v izobraževanje. Tudi posredni odgovori, ko je za drugo osebo lahko odgovarjal vsak polnoletni član gospodinjstva, so prav gotovo zmanjšali

število pozitivnih odgovorov, predvsem pri vprašanjih o drugi, tretji in četrti vključitvi. Zato se večina analize podatkov o nadaljevanju nanaša na prebivalstvo, vključeno v najmanj en izobraževalni program. Tu se delež vključenega prebivalstva pri posrednih in neposrednih odgovorih ne razlikuje.

Tako za slabe tri petine Slovencev, starejših od 15 let, lahko rečemo, da sta njihova razgledanost in znanje slaba ter sposobnosti tako nerazvite, da si z njimi ne morejo pomagati. Ne morejo se izobraževati, ker se ne znajo učiti (Krajnc, 2001).

Razlog morda lahko iščemo tudi pri delodajalcih, ki – kot bomo videli v nadaljevanju

– finančno krijejo večino izobraževanja za potrebe dela, vendar le pri delavcih z višjimi stopnjami izobrazbe, saj je kot posledica zamenjave družbenopolitičnega sistema v Sloveniji in priključitve Evropski uniji prišlo do bistvenega povečanja stopenj donosa na višjih ravneh izobrazbe (Malačič, 2001).

Največ udeležencev je bilo v starostnih razredih 25–34 let, 35–44 let in 45–54 let. V višjih starostnih razredih je število udeležencev drastično upadlo, za preko 20 odstotkov v starostni skupini 45–54 let in na manj kot 5 odstotkov pri deset let starejši populaciji. To kaže, da se slovenska populacija še ved-

Na ravni izobraževanja za pridobitev izobrazbe se Slovenija uvršča v zgornjo tretjino evropskih držav.

Le 19 odstotkov Slovencev se vključuje v dopolnilno izobraževanje.

Glede na doseženo izobrazbo je bilo v dopolnilno izobraževanje vključenega največ prebivalstva z dokončano štiriletno srednjo šolo in z višjo ali visoko izobrazbo, kar je v skladu s pričakovanji. Odgovor lahko poiščemo v tem, da se v svetu in pri nas vsak dan srečujemo z vse hitrejšim zastarevanjem znanja in nujnostjo vseživljenjskega učenja, ne glede na poklic ali doseženo stopnjo izobrazbe. Vendar pa je za osvajanje novih znanj potrebna funkcionalna pismenost, kar nas vrne na povezavo z doseženo stopnjo izobrazbe. Funkcionalno pismeni naj bi imel končano vsaj štiriletno srednjo šolo, temu kriteriju pa zadostita le dobri dve petini prebivalstva Slovenije, starejšega od 15 let.

Največ se ljudje izobražujejo v delovno aktivnem obdobju.

no zelo zgodaj upokojuje in po upokojitvi o kakršnemkoli učenju sploh ne razmišlja več. Aktivnost pri izobraževanju je torej stereotipno vezana na najaktivnejše obdobje življenja posameznika in čeprav vključevanje v Tretjo univerzo z novimi pristopi vedno bolj pridobiva na veljavi, še ne v tolikšni meri, da bi to pomenilo korenit premik pri splošni oceni izobraževanja.

Dejstvo, da se v tretjem življenjskem obdobju zelo malo vključujemo v izobraževanje, podpira tudi podatek, da je bilo v nadaljnje izobraževanje vključenih največ zaposlenih (preko 80 odstotkov), le 2 odstotka nezaposlenih in 18 odstotkov neaktivnih, med katere poleg dijakov, študentov in drugih sodijo tudi upokojenci.

Čeprav mednarodna primerjava o vključenosti prebivalstva v nadaljnje izobraževanje kaže, da je Slovenija v samem vrhu, jih je bilo od vseh zaposlenih vključenih v izobraževanje 30 odstotkov, od vseh brezposelnih pa le 12 odstotkov. Rezultati kažejo, da imata dve tretjini brezposelnih manj kot štiriletno srednjo šolo in se torej zaradi že opisanih razlogov ne vključujeta v zadostni meri v izobraževanje (7 odstotkov v programe za pridobitev izobrazbe, enak odstotek v programe nadaljnega izobraževanja). Kako

Stroške izobraževanja za potrebe dela v 80 odstotkih krije delodajalec.

naj si potem razlagamo, da je med tistimi brezposelnimi, ki imajo končano štiriletno srednjo šolo ali imajo višjo in visoko izobrazbo, le 16 odstotkov vključenih v programe za pridobitev izobrazbe in samo 20 odstotkov v programe dopolnilnega izobraževanja?

Dve tretjini udeležencev dopolnilnega izobraževanja se je izobraževalo za potrebe dela, za osebni razvoj pa le ena tretjina. To pomeni relativno majhen odstotek vključevanja posameznikov zaradi drugih namenov, kot so vedoželjnost, samoizpopolnjevanje, osebni

interes ipd. Vemo namreč, da je izobraževanje pomemben dejavnik pri oblikovanju samopodobe in ugodnem doživljanju samega sebe ter da hkrati povečuje socialni status v družbi (Mirčeva, 2001).

Izobraževanje za potrebe dela je v preko 80 odstotkih finančno kril delodajalec, v 60 odstotkih je potekalo samo ali pretežno med delovnim časom. Tu se mi poraja vprašanje, ali bi bilo udeležencev v izobraževanju več, če bi bilo več delodajalcev, ki bi bili izobraževanje pripravljene plačati. Za izobraževanje za potrebe dela je bilo na drugi strani pripravljenih plačati le 20 odstotkov udeležencev. Že vsaj desetletje smo se pripravljene posluževati zasebnega zdravstva in zanj krepko plačati, kar pomeni, da vrednotimo zdravje kot osebni kapital, nismo pa pripravljene vlagati v izobraževanje.

Med spoloma ni večjih razlik pri vključevanju v izobraževanje. Moški so nekoliko manj kot ženske vključeni tako v programe za pridobitev izobrazbe kot v dopolnilno izobraževanje. Podobna je struktura pri starostnih razredih. Izjemi sta starostna razreda 25–35 let in 45–54 let, ko je v izobraževanje vključenih več moških. Razlog, da se v teh dveh starostnih obdobjih ženske manj izobražujejo, je ta, da je razred 25–34 let v največji meri tisti starostni razred, ko se ženske odločajo za družino in materinstvo, v starostnem razredu 45–54 let pa se že upokojujejo in za izobraževanje nimajo več interesa.

Precej drugačna je struktura vključenih moških in žensk v izobraževanje glede na doseženo izobrazbo. Med ženskami in moškimi brez izobrazbe ni velike razlike, malenkost več je vključenih moških, obojih pa je, kot smo že videli, zelo malo. Velika razlika je med vključenimi ženskami in moškimi z dopolnjeno poklicno izobrazbo, saj je delež žensk le 10-odstoten, moških pa 25-odstoten. Pri vključenih s srednjo splošno ali strokovno izobrazbo oziroma višjo in visokošolsko izobrazbo se situacija obrne. Tako lahko rečemo, da se v

primerjavi z moškimi bolj izobražujejo ženske z več dosežene izobrazbe in manj ženske z manj dosežene izobrazbe.

V okviru neformalnega izobraževanja smo spremljali štiri načine pridobivanja znanja: z uporabo literature, ki ni bila del nekega organiziranega izobraževanja, z uporabo računalnika, z uporabo avdio- in videokaset, s spremljanjem oddaj izobraževalnega značaja na televiziji ter z obiskom knjižnic ali učnih centrov.

Najbolj uporabljen način pridobivanja znanja je bila uporaba avdio- in videokaset ter spremljanje oddaj izobraževalnega značaja na televiziji. Ker pri nas nimamo posebnih televizijskih programov, namenjenih izobraževanju, kot druge, večje države, smo pri odgovorih dopuščali poleg oddaj, kot so Naš vrt, Kmetijski nasveti itd., vključenih v redne televizijske sporede nacionalne televizije in komercialnih programov, tudi kanala Discovery in National Geographic. Tako rezultat, da si kar dve tretjini

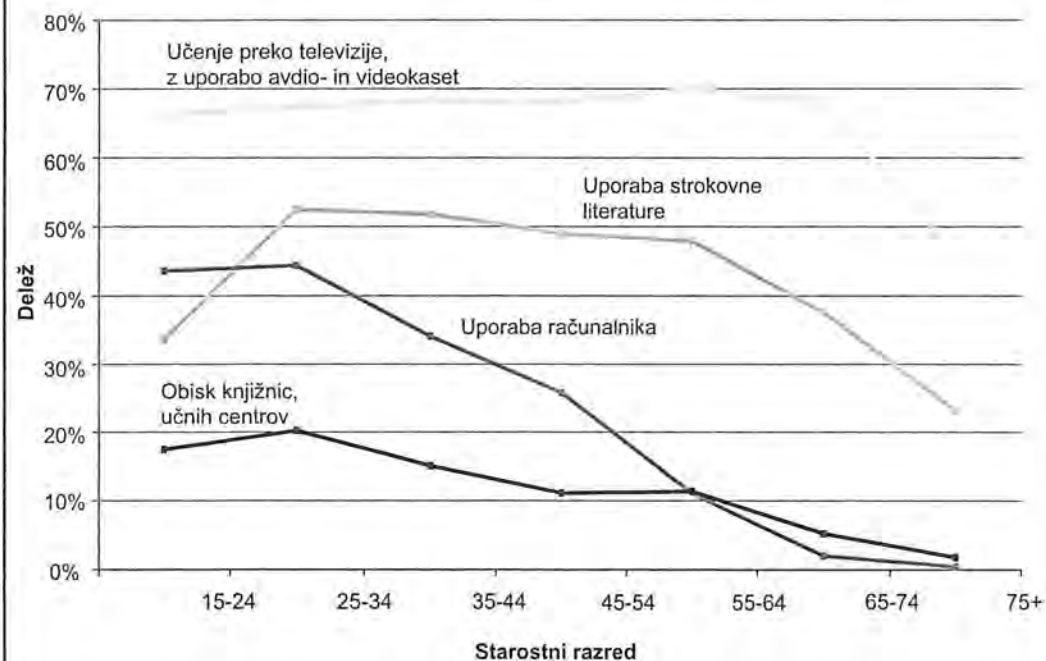
prebivalstva na ta način pridobivata znanje, ni presenetljiv. Vse starostne skupine z izjemo najstarejših so pri rezultatih popolnoma izenačene, prav tako so izenačeni rezultati glede na zaposlitveni status, manjše razlike so pri upoštevanju dosežene izobrazbe.

Po pogostosti je drugi način pridobivanja znanja uporaba literature, ki ni bila del nekega organiziranega izobraževanja. Tega načina se je najmanj posluževala najmlajša generacija, starostni razredi 25–64 so izenačeni, rezultat pa se giblje okrog 50 odstotkov. Glede na doseženo raven izobrazbe uporaba strokovne literature močno narašča s stopnjo dosežene izobrazbe.

Da je uporaba računalnika kot način pridobivanja znanja vidno domena mlajših generacij, ni posebno presenečenje. Tako začne uporaba računalnika vidno upadati že v starostnem razredu 35–44 let, v višjih starostih razredih

Ženske se manj izobražujejo v obdobju materinstva.

Slika 2: Uporabljen način priložnostnega učenja po starostnih razredih

Slovencev izobraževanje preprosto ne zanima!

se upad še povečuje in v najvišjem starostnem razredu pade praktično na nič odstotkov. Prav tako kot uporaba literature tudi uporaba računalnika strmo narašča s stopnjo dosežene izobrazbe. Da si pridobivajo znanje z obiskom knjižnic ali učnih centrov, je potrdilo le 13 odstotkov prebivalstva; ker so učni centri

pri nas še redki, je takšen rezultat pričakovan. Spet je največ tistih z najvišjo stopnjo izobrazbe in najmanj tistih brez izobrazbe, največ med njimi je bilo mladih v starosti do 34 let.

ZAKAJ SE LJUDJE NE IZOBRAŽUJEJO?

Čeprav mednarodna primerjava glede vključenosti v nadaljnje izobraževanje kaže, da je Slovenija v samem vrhu (večjo zastopanost v dopolnilnem izobraževanju beležimo pri skandinavskih državah, Veliki Britaniji, Švici, Islandiji in Nizozemski), pa kar dve tretjini prebivalcev, starejših od 15 let, nista bili vključeni niti v izobraževanje za pridobitev izobrazbe niti v dopolnilno izobraževanje. Če izzamemo starostni razred 15–24 let, za katerega vemo, da se v tem obdobju večina srednješolcev in študentov redno šola, ta številka poraste na dobre tri četrtine prebivalstva ali na preko 70 odstotkov v delovno aktivni dobi, to je v starosti 25 do 64 let.

2/3 slovenskega prebivalstva si pridobiva znanje s pomočjo množičnih medijev.

Ne glede na starost, izobrazbo in zaposlitveni status pa je med razlogi za ne vključevanje v izobraževanje na prvem mestu s 65 odstotki pomanjkanje interesa. Ker smo v kategorijo »pomanjkanje interesa« vključili tudi ne vključevanje zaradi starosti, bi bilo pričakovati, da se bodo zanjo opredeljevali predvsem prebivalci višjih starostnih skupin. Pa ni tako. Ne glede na starost, spol, izobrazbo ali zaposlitveni status se je pokazalo, da ljudi izob-

Anketiranci so lahko izbirali med naslednjimi možnostmi kot razlogi za ne vključevanje v izobraževanje:

- pomanjkanje časa,
- prevelika zaposlenost na delovnem mestu,
- oddaljenost od kraja bivanja,
- družinske obveznosti,
- predrago izobraževanje,
- pomanjkanje denarja,
- pomanjkljiva predizobrazba,
- ni bilo podpore delodajalca,
- neprimeren čas izobraževanja,
- jezikovni razlogi, zdravstveni razlogi,
- ni interesa, starost in drugo.

raževanje ne zanima.

65 odstotkov vprašanih je torej kot razlog navedlo pomanjkanje interesa za izobraževanje, drugi najpogostejši razlog je z 18 odstotki pomanjkanje časa, sledijo zdravstveni razlogi (6 odstotkov) in prevelika zaposlenost na delovnem mestu (4 odstotki), družinske obveznosti (2 odstotka). Razloga, navedena čisto na koncu, sta predrago izobraževanje oziroma pomanjkanje denarja (2 odstotka) ter oddaljenost izobraževanja od kraja bivanja (1 odstotek). Za ostale možnosti se je odločilo manj kot en odstotek anketiranih.

Pomanjkanje interesa za izobraževanje je nekoliko večje pri ženskah, ki so pogosteje od moških kot razlog navajale družinske obveznosti in zdravstveno stanje, moški pa so pogosteje kot ženske izbrali pomanjkanje časa in preveliko zaposlenost na delovnem mestu.

Glede na doseženo izobrazbo so razlogi za ne vključevanje v izobraževanje še malo drugačni. Pomanjkanje časa in prevelika zaposlenost, kjer odstotek odgovorov raste z doseženo izobrazbo, zdravstveni razlogi ter pomanjkanje interesa, kjer odstotek pada z višjo predizobrazbo. Najpogostejši razlog – pomanjkanje interesa – se tako pri najmanj izobraženih približa 80 odstotkom, a tudi pri

najbolj izobraženih dosega polovico. Pri brezposelnih anketiranih je pomanjkanje denarja oziroma predrago izobraževanje na tretjem mestu med razlogi, za katere so se opredeljevali. Na prvem mestu je pomanjkanje interesa, na drugem mestu s kar 16 odstotki pa je presenetljivo in zanimivo – pomanjkanje časa.

ZAKLJUČEK

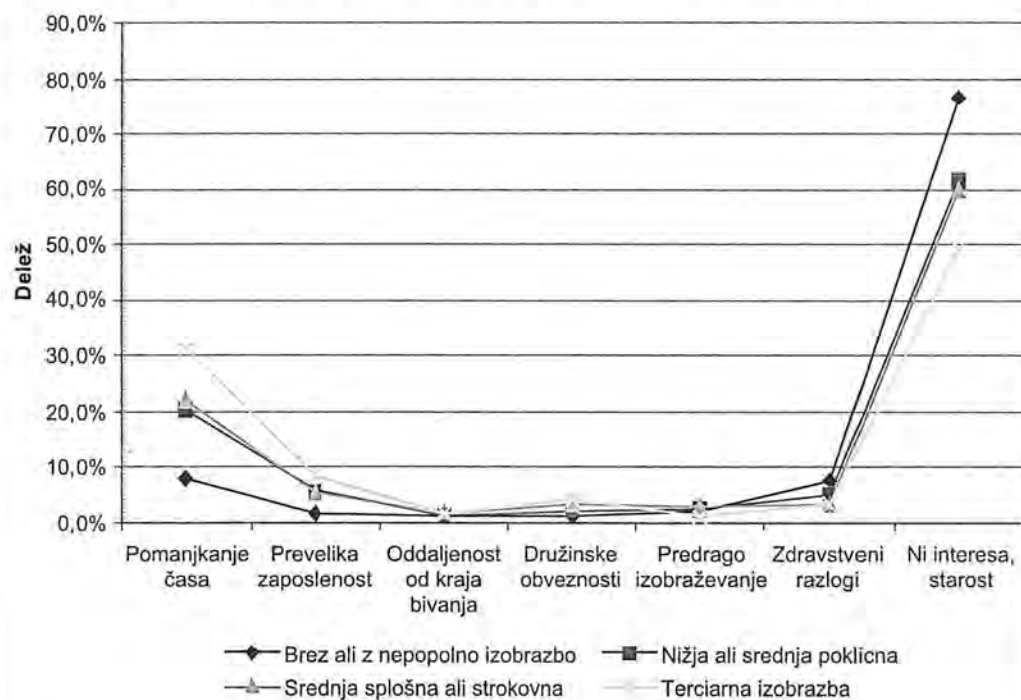
Slovenija po izobraženosti prebivalcev zaostaja za Evropo za približno 10 let, prav tako zaostaja pri izobraževanju. V prispevku sem se omejila samo na podatke, zbrane z *Ad hoc modulom o vseživljenjskem učenju*. Če te podatke nekoliko primerjamo s podatki ob popisu 2002 in s popisom 1991, lahko vidimo, da se izobrazbena struktura izboljšuje, vendar bi podrobnejše analize verjetno pokazale, da

se je izboljšala predvsem zaradi vse večjega vključevanja mladine v sekundarno in terciarno izobraževanje.

Vključenost prebivalcev v izobraževanje za pridobitev izobrazbe in v dopolnilno izobraževanje kaže, da se prebivalci Slovenije nismo pripravljene kaj dosti izobraževati. Vendar je na trgu dela vsak dan manj povpraševanja po nekvalificirani delovni sili, vedno večje pa povpraševanje po strokovno usposobljenih delavcih. Delodajalci zahtevajo izobražene delavce, ki so sposobni razumeti navodila in se vključiti v delovni proces, pričakujejo, da se bodo pripravljene dodatno izobraževati, saj hiter razvoj znanja zahteva neprestano osvajanje novih tehnologij. Konkurenca na trgu dela je vsak dan večja, več možnosti bodo imeli le delavci,

Slovenija zaostaja po izobraženosti prebivalcev za Evropo za približno 10 let.

Slika 3: Razlogi, zakaj se anketirani ne izobražujejo glede na formalno izobrazbo

ki bodo poleg formalne izobrazbe imeli tudi dodatna znanja. Žal so se najmanj pripravljeni izobraževati tisti, ki bi bili izobraževanja najbolj potrebni, razlog pa je v tem, da se zaradi slabe predizobrazbe niso sposobni vključiti v katerokoli obliko izobraževanja. Tudi delodajalci so pripravljeni vlagati v že izobražene kadre, ki že imajo višjo ali visoko izobrazbo z namenom pridobiti si vrhunske strokovnjake za svoje področje. Nižja kot je izobrazba, ki jo ima delavec, manjši je interes delodajalca, da bi bil pripravljen finančno podpreti izobraževanje.

LITERATURA

Kraigher, T. (2001). Ocene potreb po formalnem izobraževanju odraslih v Sloveniji v naslednjih desetih letih; Statistični dnevi 2001 – zbornik; Statistični urad Republike Slovenije.

Krajnc, A. (2001). Kaj poraja funkcionalno nepismenost; AS 1/2001

Mirčeva, J. (2001). Nekatere značilnosti udeležbe odraslih v izobraževanju; IB, 2–3/2001

Mohorčič Špolar, V. (2001). Kakovost človeškega kapitala v Sloveniji; AS 1/2001

Svetin, I. (2003). Anketa o delovni sili – metodološko gradivo; Statistični urad Republike Slovenije.